

1989
SPALIS
Nr. 1(4)

Ziemgala

LPS JONIŠKIO TARYBOS LEIDINYS

MŪSŲ SKAITYTOJAU,

Tu paėmėi į rankas „Ziemgalos“ numerį, pirmą kartą pradėjusį visą spaustuvės kelią. Turbūt prisimeni pirmuosius „Ziemgalos“ žingsnius. Daug kas tada linkėjo jai greitų pakasynų, tačiau gimęs daigas stiebėsi gyventi.

Koks jis išaugęs, priklausys nuo Tavęs ir mūsų.

Jeigu nudžiūs, būsm drauge prie to prisidėję.

Išeiname į viešumą ne kaip visažiniai, o kaip žmonės, norintys mąstyti savo galva ir ieškantys kelių dialogui su Taviimi.

Išeiname Molotovo-Ribentropo pakto antrosios juodosios sukakties išvakarėse. Žinodami, kad liepos 21-oji pavertė Lietuvos valstybę LTSR. O Lietuvos prijungimas prie TSRS — ne kas kita, kaip okupacijos ir aneksijos pasekmė.

Rugpjūčio 23-ąją Pabaltijo tautas sujungė BALTIJOS KELIAS. Susikabinimas už rankų — mūsų protestas, mūsų troškimas laisvės.

Nepriklausomybės keliu mes žinome trindis frontais. Vienas — Rytų, antras — Vakarų ir trečias — Mumyse pačiuose.

„Ziemgala“ bandys eiti trečiuoju keliu.

Visi mes norime Nepriklausomybės, tik ne visada pagalvojame, kad pirmiau reikia tapti laisvais savyje. Ta būsimoji Lietuva turi susikurti mūsų širdyse, protuose, darbuose. Juk tiek metų buvę tik vykdytojai, atpratome savarankiškai mąstyti, turėti savo nuomonę. Ir visiškai nebesistebime, kai niekas jos ir neprašo. O neretai turėti ją nepatariama. O juk be žmogiškojo „Aš“, be orumo ir savivarbos sunku save įsivaizduoti tautos dalimi.

Liudyje sakoma: „Pagal rūbą sutinka, pagal protą palydi“.

Nuprotinimas, klastojant istoriją ir pakertant nacionalinės kultūros šaknis, atvedė į nudivasinimą. Sunku išlikti žmogumi melo, konjunktūros, fasado, diktato ir mušto terpeje. Ypač, kai neturi į ką atsiremti...

Tunelio gale pasirodė šviesa. Eikim į ją per savo sąžinę, mes irgi istorijos dalelė, ir kiekvienas, kol gyvas, turime teisę siekti geresnio ir teisingesnio gyvenimo.

REDAKCIJA

MININT OKUPACIJOS IR ANEKSIJOS SUKAKTĮ

Petras DIRGĖLA

(...) Ne Vladimiras Leninas prijungė prie TSRS Pabaltijo nepriklausomas tautas (tai padaryta praslinkus šešiolikai metų po jo mirties), tačiau jei ne Vladimiro Lenino padėtas pamatas, jų toks likimas nebūtų ištikęs.

Iš esmės tai yra metodų, būdų ir priemonių, kuriomis naudotasi socialistinė visuomenę kuriant, suma. Pagrindiniai jos dėmenys šie:

1. V. Leninas įkūrė dvilypę partiją: a) profesionalių revoliucionierių organizaciją (elitą, centrą); laikraščio „Iskra“ vienijamą partijos masę, kurią sudarė elito sekėjai, rėmėjai, įsakymų vykdytojai ir, žinoma, tam tikras elito rezervas.

2. V. Leninas teoriniu partijos pagrindu padarė gryną partijos ideologiją. Marksistinė filosofija rėmėsi tiek, kiek jos reikėjo ideologijos chameleoniskumui užmaskuoti, pateisinti ar pagražinti.

3. V. Leninas praktine partijos politikos ir veiklos jėgaine padarė griežtą partijos (mineto elito) valdžios centralizmą, komandinį vadovavimą, atvirą agresyvumą, pavadintą proletariu internacionalizmu.

Kol mūsų politikai kalbės apie „grįžimą prie Lenino“ demokratizacijos prasme, tol mes neregėsim tikrai demokratiškos politikos. Kol mūsų istorikai vertins mūsų istoriją iš „neginčijamų lenininių pozicijų“, tol mes neišvysime žmoniškai interpretuojamo ir suprantamo istorijos paveikslą.

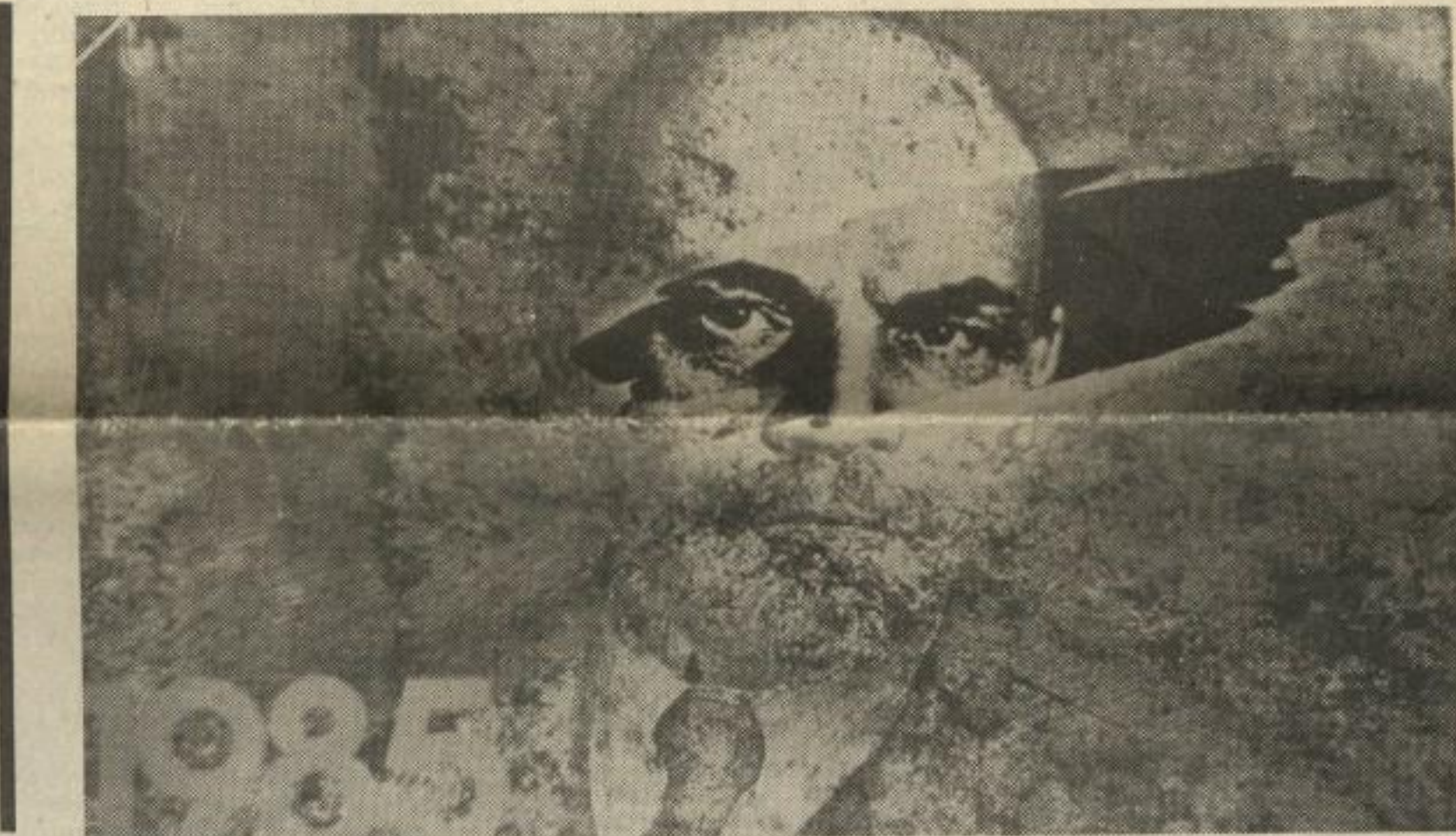
Ta proga verta susimąstyti ir apie Lietuvos valstybingumą.

1919 metais socialistinei revoliucijai Lietuvoje pralaimėjus, Tarybų Rusija neišsivadėjo siekio įjungti Lietuvą į savosios federacijos sudėtį. Kai tik Raudonoji Armija pasitraukė iš Lietuvos, RTFSR (Čičerinas) tuojau — 1919. IX.11 — pasiūlė Lietuvos laikinajai vyriausybei pradėti taikos derybas, šitaip antrą kartą — dabar jau nacionalinės valstybės forma — pripažindama Lietuvos valstybę de facto.

Lietuvos ir RTFSR derybos prasidėjo 1920.V.7 dieną, kaip tik tą dieną, kai RTFSR patyrė skaudų pralaimėjimą — lenkai užėmė Kijevo.

1920. VII. 12 dieną Maskvoje Lietuvos Respublikos įgaliojimai Tomas Naruševičius,

Petras Klimas, Simonas Rozanbaumas, Juozas Vailokaitis ir Vytautas Račkauskas bei RTFSR įgaliojintai Adolfas Jofė, Julijonas Marchlevskis ir Leonas Obolenskis pasirašė Taikos sutartį. Sutarties pasirašymo ceremonijoje dalyvavo LDK pirmi-

nikas V. Leninas.

Sutartis stublinamai dosni Lietuvai. RTFSR pripažįsta (automatiškai) Lietuvą de jure, pripažįsta Lietuvos nepriklausomybę, amžiams atsisako teisių į jos suverenitetą, pripažįsta Vilnių ir jo kraštą Lietuvai, grąžina Lietuvai bibliotekas, archyvus, jos akcinių bendrovių, piliečių turtą, maldos namų varpus, žodžiu, viską, ką išvežė iš Lietuvos į Rusiją prieš pasaulinį karą ir karo metais. To maža — pasižada išmokėti Lietuvai 3 milijonus aukso rublių per pusantro mėnesio nuo sutarties ratifikavimo dienos. Skaitydamos sutartį, gali net pamanyti, jog Lietuvos kariuomenė

okupavo RTFSR ir, pasirašydama taikos sutartį padiktavo jai neregėtai plėsišką sąlygas.

RTFSR klasta persiūviečia vieninteliame — penktajame sutarties straipsnyje: „Valstybėms pripažinus nuolatinį Lietuvos neutralitetą, Rusija iš savo ša-

prieš kelias dienas išsivadėjo amžiams, laikinąją vyriausybę. Taip ir būtų atsitikę, jei Raudonojai Armijai būtų pasisekusi „Varšuvos operacija“. Deja, kai kurios raudonarmiečių dalys buvo atbloktos nuo Varšuvos net prie Bresto, kai kurios internuotos

LENINO PADĖTAS PAMATAS

(Perspausdinta sutrumpintai iš „Sietyno“).

lies apsiima tą neutralitetą saugoti ir dalyvauti garantijose tam neutralitetui išlaikyti (...).

Už teisę saugoti Lietuvos Neutralitetą, už teisę Lietuvą globoti — štai už ką ir kodėl Tarybų Rusija lietuviams nieko negaili.

(...) Lietbelo KP CK nariai V. Kapsukas, Z. Angarietis, K. Cichovskis Vilniuje jau kūrė revkomą, jau vykdė RKP(b) LKT direktyvas, pagal kurias jie turėjo organizuoti Lietuvoje ginkluotą sukilimą, nuversti Lietuvos, kurios Tarybų Rusija tik Rytų Prūsijoje. Tokiomis aplinkybėmis į V. Kapsuko užklusimą, ar pradėti ginkluotą sukilimą Lietuvoje, Leninas VIII. 19

dienos telegrama atsakė: „Momentas dabar visiškai netinkamas (...)“. Paskubom ruoštas ginkluotas sukilimas Lietuvoje buvo atidėtas.

„Visiškai tinkamas momentas“ pasitaikė 1939-1940 metais.

1940 metais Lietuvoje įkurta Tarybų valdžia pagal 1920. VII. 12 dienos lenininį scenarijų, kurį J. Stalinas 1926, 1934 ir 1939 metais gražiai suderino su Vokietijos interesais. Atsakomybė už šių sutarčių padarinius tenka iš esmės V. Lenino sukurtai partijai, jos politikos vykdymo metodologijai, „išpuoselėjai“ po Lenino mirties iki neregėto cinizmo, iki visiškai nežmoniškumo.

MININT GĖDINGĄ MOLOTOVO-RIBENTROPO PAKTO 50-ME

Spausdiname LPS rajono Tarybos narės R. Stanulienės kalbą, pasakytą mitingo metu.

„Buržuazinis nacionalistas“, „ekstremistas“, „šovinistas“, „prakeiktas fašistas“, — taip šiandien vadinamas lietuvis... Kuo gi nusikalto tas vargšas Lietuvos žmogus? Ilgus šimtmečius lenkės nugarą vokiečių, lenkų, rusų ponams.

Ogi tuo, kad turėjo savo namus. Savo žemę, savo miškus, savo upes, savo kalbą, savo duoną, savo kryžių... Kur tai matyta, — turėti savo, kai aplink viskas turi būti mūsų.

„Paimt namus“, — nutarė dviagalvis šuva raudonu ir rudu kailiu. Čia darysiuos savo būdą, sulojo raudonasis. Prieš tai ikopsiu visa, kas lietuviška: pradedant žmonėmis, baigiant

smegenimis. Nesvarbu, kokia milijoninė netektimi tai skaičiuotųsi. Kai šitaip apsiliebusiu, galėsiu ištiesti kojas „v is-kono ruskom kraje“...

O tuo tarpu ramiai miegančiam lietuviui prisapsnavo: — kad nuo šiol jis ne lietuvis, o rusas, TSKP narys nuo 1940 metų, kad jo trys vaikai tapo spaliuku, pionieriumi, komjau-nuoliu, kad jis pats stachanovietis, o jo žmona Paša Angelina. Būk, važiuoja jie traktoriai „Belorus“, per chemija užterštus kolektyvinius laukus į šviesų komunizmo rytojų, susiveržę laisvėjančią šimtasiulę, vienoj kišenėj turėdami talonus cukrui, kitoj — talonus mui-

lui. O visą jų šeimą nuo kažko gina visasajunginė profesinių sąjungų taryba, surinkdama sunkiai uždirbtus nereikalingus pinigus... Sapnuojasi žmogui, kad jo kaimynus, kurie vis dar gieda „Lietuva, Tėvyne mūsų...“ perkėlė į Siberiją. O jų trobesiuose apsigyveno tarybiniai „internacionalistai“. Kad jo miškus, pilnus grybų ir uogų, maigo tepaluoti išvaduo-tojos Raudonosios Armijos vikšrai... Kuri ir toliau vaduos, pasilikdama išvaduotoj žemėj.

O kad išvaduočiai saugiai jaustųsi ir saugiai mąstyti, savo ilgą ranką virš galvos laiko Saugos priežiūros vyrai.

Atvėrė akis apsvaigęs lietu-

vis ir pamatė tris vėliavos spalvas.

Dangus virš mūsų yra mūsų.
Žemė, kurioje gulim mūsų tėvai,
— yra mūsų.
Duona, kurią auginame, yra mūsų.
Kalba, kuria kalbame, yra mūsų.

Mozė pasakė savo žydams — jeigu atims tavo namus, tavo namai taps kalba. Išstarkim garsiai — VABADUS, BRYVIBA, LAISVĖ — Svenčiausius žodžius Baltijos šalių išsivadavimo kelyje.

Mitingo metu surinkta 724 rb aukų Nepriklausomybės paminklui atstatyti.

S. m. spalio 2 d. 19 val. Joniškio miesto aikštėje vyks atstatyto Lietuvos Nepriklausomybės 10-mečio paminklo atidengimo iškilmės.

Trys datos ženklins paminklo buvimą: 1928-1961-1989. Pastatytas, nugriautas, atstatytas. 20 val. Sv. Mišios bažnyčioje.

Prieš metus gimė LPS grupė „Ziemgala“. Sveikiname tuos, kurie sugebėjo išlikti, kurie įtikėjo, kad Lietuva pirmiausia prasideda mumyse pačiuose. Ir dabar sąjūdžio yra lygiai tiek, kiek jo jaučiame savyje. Sąjūdis — tai laisvėjimo ir sąmonėjimo procesas. Sąjūdis — tai savęs išbandymas draugų ir ne-draugų akivaizdoje. Aukime ir stiprėkime. Kiekvienas atskirai ir drauge.

TIKĖKIME ILGAM

28 metus gulėjo po žeme parokratų nugriautos Nepriklausomybės paminklo pamatai. Ilgai tylėjo įskaudinta lietuvių siela. Žmogus gyvas savo dvasia, o ji kalbėjo — Laisvė. Ne prieš betoną buvo užsimota — prieš sielą, prieš atmintį, prieš teisę gyventi savo Nepriklausomą valstybę. Prasidėjusios griūtis akmenys nesulaikomai riedėjo į vienkiemius, mokyklas, knygas, namus, upes, miškus, kultūrą, istoriją... Visur, kur buvo žmogus, paraližuodami protą, valią, sielą. Kas besuskaičiuos, kiek užmuštų, sužeistų, išvežtų, sugniuždytų, niekuo nebetikinčių aukų... O kiek išugdyta sąvų griovėjų?..

Tik didelis tikėjimas, kad viską reikia pradėti nuo savęs, suvokiant, kad Lietuva yra čia, kur mes gyvename, leido pradėti Nepriklausomybės paminklo atstatymo darbus.

Įtikėję patys, ieškojome bendraminčių. Ir jų atsirado. Tai ir senieji joniškėčiai, padėję atidengti užkastus pamatus, ir žmonės, prisidėję aukomis, ir vado-

vai, rėmę statybinėmis medžiagomis ir transportu, ir, žinoma, Vilniaus „Archprojekto“ vyrai. Gaila, kad neišvengta beprasmiškų valdininkų dalybų: „čia ne mūsų, čia jūsų...“ Bendras darbas, atkuriant valstybę — geriausias įrodymas, kad žodžiai nesiskiria nuo darbų.

Nepriklausomybės deklaracija jau nieko nebestebina. Žymiai svarbiau, kaip ir kokios mes į ją einame.

Žinoma, tą kelią lydės įvairūs žvilgsniai. Bus ir pikty, panašūs į tuos, kurie varstė šlapias dirbančių vyrų nugaras. Bus ir tokių, kurie atėję prie paminklo, padės gelės žiedą. Juk negali žmogus, širdimi suvokęs save tautos dalimi, likti abejingu švenčiausiam tautos būviui — Nepriklausomybei.

Tada 1928 m. spalio 2 d. Lietuvos Nepriklausomybės 10-mečio paminklo atidarymo iškilmėse dalyvavo valstybės Prezidentas A. Smetona. Šiandien paminklą perima naujoji karta. Tikėkime, ilgam.

R. STANIULIENĖ

NEPRIKLAUSOMYBĖS PAMINKLO AUTORIUS

VLADIMIRAS DUBENECKIS

Dailininkas architektas V. Dubeneckis — viena žymiausių Lietuvos kultūros gyvenimo asmenybių. Įvairiapusių talentais reikšėsi scenografijoje, tapyboje, protetiniuose piešiniuose ir estampuose, baldų projektavime, organizaciniame kultūrinio gyvenimo veikloje, tačiau ryškiausiai atsiskleidė architektūroje. 3-4 dešimtyje V. Dubeneckio suprojektuoti pastatai tapo architektūros paminklais.

V. Dubeneckis gimė 1888 metų rugpjūčio 25 d (senoju k.) Sibiro mieste Zmeinogorske, gydytojų šeimoje. Nė metams nepraėjus, žuvo tėvas. Tolešnis V. Dubeneckio gyvenimas, kūrybos pradžia, o vėliau ir atvykimas į Lietuvą susijęs su patėviu, valstybės tarėju, gydytoju A. Nedzvieckiu.

Būsimasis architektas vidurin mokslą išėjo Barnaule. Vėliau įstojo į Peterburgo dailės akademijos architektūros skyrių.

Sėkminga kūrybinio kelio pradžia, akademijos stipendininko ir laureato vardas bei galimybė tobulintis užsienyje žadėjo architektui plačias ateities perspektyvas. Tačiau sutrukdė karas. Apie 1914-1918 m. laikotarpį, kurį V. Dubeneckis praleido Rusijoje, žinoma nedaug.

1919 m. pradžioje V. Dubeneckis kartu su gyvenimo drauge dailininke ir balerina Olga Švede atvyko į Vilnių, kur jau gyveno jo tėvai. Pradėjo dirbti Meno kolegijoje, rūpinosi Vilniaus miesto architektūros apsauga. Lenkams užgrobus Vilnių, dailininkas persikėlė į Kauną ir šiame mieste dirbo iki mirties. V. Dubeneckis su grupe entuziastų bandė pažadinti tuo metu dar provinciališką Kauno kultūrinį gyvenimą. Jis prisidė-

jo prie menininkų klubo „Vilkolakis“ veiklos, Kauno meno mokyklos steigimo, organizavo Lietuvos inžinierių ir architektų sąjungą, kurioje vadovavo architektūros sekcijai, buvo Lietuvos meno kūrėjų draugijos, Valstybinės archeologinės komisijos narys. Dirbdamas šioje komisijoje, daug nusipelnė Lietuvos paminklo saugai.

V. Dubeneckis nuodugniai analizavo senąją medinę architektūrą, gilinosi į jos formas, ornamentiką. 1922 m. pabaigoje prasidėdavo keletas metų trukęs intensyvaus kūrybinio darbo laikotarpis. Iškylo nacionalinio stiliaus sukūrimo problema.

Visą kūrybinį kelią V. Dubeneckis lydėjo meno šventovės įpraminimo idėja. Jis buvo parengęs nuolatinių Čiurlionio rūmų projektą. Priešais rūmus turėjo stovėti P. Rūkos skulptūra „Skausmas“. Šis sumanymas liko neįgyvendintas. Vis tik kiek vėliau V. Dubeneckis pavyko pastatyti nuolatine buveine ne tik M. K. Čiurlionio paveikslams, bet ir kitiems Lietuvos kultūros turtams.

1924-1929 metus dailininkas paventė teatrui: kūrė scenoalzdžius, modeliavo teatrinius kostiumus. Dalyvavo menininkų darbų parodose. Nuo 1927 m. Kauno meno mokykloje dėstė kompoziciją.

1930 m. ženklina naują etapą architektūroje. Prejektuoja Vytauto Didžiojo universiteto medicinos fakulteto rūmus, Vytauto Didžiojo kultūros muziejų.

1932 m. V. Dubeneckis mirė Karaliaučiaus ligoninėje. Palaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinėse.

puola su Siaurės Lietuvos bado metais. Nuolatiniai lietūs supūdė visą derlių. Badavo, žinoma, varguomenė. Buvo net specialiai organizuotos valgyklos, tiesiog gatvėse virė sriubos ir maitino badaujančius. Taip kad šio paminklo statymas nebuvo kaip reikiant užaštrintas. Net mes mokykloje, vaikai, nežinojome nieko apie šio paminklo statybą. Tik žiūrime, kad jau stovi. Nežinojome, kas jį statė ir dėl ko jį statė. Aš kaip tik tais metais baigiau vadinamąją progimnaziją ir išvažia-

DELEGATO MINTYS

TRYS „ZIEMGALOS“ KLAUSIMAI DELEGATUI

Sąjūdžio sujudintoje Lietuvoje jau įvyko ir, be abejo, dar vyks įvairių suvažiavimų, konferencijų, forūmų. Pažadinta žmogaus sąmonė ieško savęs rytdienos Lietuvoje. Kokie pakilimo atgarsiai Joniškyje?

Paprašėme atsakyti Pedagogų sąjūdžio suvažiavimo delegatę Vilną KUMPIKEVICIŪTE.

1. Kaip jūs tapote suvažiavimo delegate?
2. Kokios pagrindinės pedagogų darbo kryptys?
3. Ką galima padaryti Joniškyje?

1. Norėčiau tapti delegate. Kad norai taptų realybe, padėjo rajoninė Sąjūdžio pedagogų konferencija.

2. Lietuvos pedagogų Sąjūdžio organizavimo principas, mano manymu, rėmėsi į tokius kertinius akmenis: mokytojas-mokinys-Lietuva-intelektas-inteligencija. Niekada nemaniau, kad tokie dideli žmonių specialistų susibūrimai gali duoti tiek daug konkretaus. Į vieną vietą ir susirenkame tam, kad suvoktume esmę, pajustumė vieningumą, išgirstume pratingą ir uždegtą žodį. Suvažiavimo metu skaityti pranešimai, išgirstos kalbos orientavosi į mokytojo-asmenybės reikalingumą. Tai ypač svarbu kuriant tautinę mokyklą. Kai išspręsimė šią problemą, nereikės sukli galvos ir baimintis, jog tautinės mokyklos koncepcija subyrės. Mokytojo-asmenybės ugdymas — pagrindinis šių dienų klausimas.

3. Labai sudėtingas klausimas. Galu tik pabandyti prognozuoti. Jeigu prisiminti tai, ką žinau apie vadinamąsias buržuazines Lietuvos mokyklas, tai, manau, sėkmė buvo ta, jog mokykloje įvyko nuostata — mokslas, žinios, intelektas — vertybė. Antra — mokykloje dirbo mokytojai, norį dirbti. Nė vienas turėjo Europoje įgytą išsilavinimą, gebėjo kalbėti ir skaityti 2-3 kalbomis.

Pradėti reikėtų ne nuo mokslininkų, o nuo pačių savęs. Nuolatino turtinimo, tobulinimo, siekimo tapti asmenybe. Tik asmenybe, intelektualus pedagogas gebės mokyti ir ugdyti vaikus tokius, kurie reikalingi Lietuvos rytdienai. Patirtį turintys pedagogai gali šyptelėti: o blogi vadovėliai, programos, valdinių priemonių nebuvimas. Atsakyčiau, jog anksčiau viso to irgi nebuvo, bet mokytojas šimta kartų laimingesnis jautėsi, galėdamas pats atrinkti tai, kas, jo manymu, reikalinga jaunam žmogui.

Parašykite mums

Liepos 9d. įvyko mūsų deputato R. Ozolo susitikimas su savo rinkėjais TSRS liaudies deputata, LTSR AT deputata priėmė ir išlydėjo tik LPS rajono Taryba. Rugpjūčio 6d. istorija pasiekta...

Gal rajono valdžia turi kitą deputatą?

KULTŪROS STUDIJA

Kokią asmenybę formavo per ilgus dešimtmečius dvigubos moralės terpė? Kaip vystėsi totalitarinėje visuomenėje ypatingas žmogaus tipas — tarybinis žmogus? Šį savitą socialinį-psichologinį žmogaus tipą mes vadinome Homo sovieticus. Nenorim kiljuoti šios etiketės visiems iš eilės. Tačiau minėtos asmenybės tipas gana paplitęs — kiekvienas mūsų iš dalies esame sistemos produktas. Tad kuo ypatingas HOMO SOVIETICUS?

HOMO SOVIETICUS

Socialinio gyvenimo dvilypumas skatina sızoidinį Homo sovieticus asmenybės skilimą: jame pradeda gyventi du skirtingi žmonės — socialinis Aš ir privatusis Aš. Didžiausią nuostabą kelia tai, kad jie gyvena nepažindami vienas kito — kai socialinis Aš kasdien priima padidintus socialistinius išpareigojimus, privatusis Aš kasdien juos klausytoja; kai socialinis Aš veržiasi į partiją dėl komunizmo idealų, privatusis Aš siekia nomenklatūrinės karjeros ir vietos prie gėrybių lovio; kaip privatusis Aš save garbingu, doru žmogumi, socialinis Aš nepraleidžia progos šmeižti, juodinti neparankių žmonių, klastoti faktų, kai to reikalauja konjunktūriniai sumetiniai.

Prarają tarp socialinio Aš ir privatiojo Aš perrėžia visą asmenybę — suskaldo mąstymą, atmintį, socialinę savivoką, iškreipia jausmus, dorovę, elgesį. Kadangi žmogus iš prigimties siekia harmonijos, jis mėgina įveikti šią vidinę prarają. Paprastai tai daroma neigiant, išstumiant vieną savo asmenybės dalių. Socialinio Aš neigimo pasekmės — masiškai paplitęs alkoholizmas, narkomanija, pasyvumas, apatija, abejingumas, nihilizmas, t. y. visi tie socialiniai ir psichologiniai reiškiniai, pasirodantys visuomenės peršamu vertybių ignoravimu. Kitas kraštutinis masas — privatiojo Aš atsiskaitymas — pasireiškia visišku susitapatinimu su savo socialiniu vaidmeniu, visišku asmeninės nuomonės neturėjimu, pomėgiu vartoti žodį „mes“, vie toje „aš“ ir kalbėti visos liaudies ar kolektyvo vardu. Kalbant apie privatiojo Aš neigimą, verta prisiminti ir austrų psichoterapeuto V. Franklio aprašytą „sekmadienio neurozę“, kai žmogus visas atsiduoda darbui, atsiskaito asmeninio gyvenimo, o laisvadieniais kenčia nieko neveikdamas, susidariusį vakuumą užpildydamas televizoriumi, laikraščiais.

Homo sovieticus deformacija nesibaigia asmenybės skilimu. Dar viena Homo sovieticus ypatybė — totalinis nesaugumo jausmas, nuolat baimės lydimas. Baimė būti neteisingai apkaltintam, sulaukiamam, apšmeižtam, atleistam iš darbo ir pašalintam iš aukštosios mokyklos — tai ir iracionalūs jausmai, slypintys už daugelio Homo sovieticus poelgių. Jis neturi jokių garantijų, kad jo šiuolaikiniai veiksmai ir pažiūros, pasikeitus aplinkybėms, nebus paskelbti antitarybiniais, ekstre-

mistiniais, nacionalistiniais ir t. t. Kaip žinome, saugumo jausmas yra vienas iš kertinių žmogaus poreikių. Visuomenės baimė esti lyg sieros rūgštis, kurioje ištirpsta žmogaus orumas, dorovė, pagarba sau ir kitiems, t. y. pats asmenybės branduolys. Totalitarinė valstybė ir yra šio pragaištingo skysčio fabrikas. Baimė ne tik žlugdo asmenybę, bet ir skaido žmones — tautą, tautas. Neretai siekdamas išlikti pats, apsaugoti nuo nemalonumų savo artimuosius, žmogus tampa neteisybės ar net nusikaltimų bendrininku. Net ir šiais laikais asmuo kasdien verčiamas spresti dilemą — tylėti ar kalbėti, balsuoti už ar prieš, paklusti ar priešintis. Ties baimės riba vyksta natūrali atranka — prasimušti į viršų gali tik bijantys, paklustantys, nesprendžiantys, o baimės atsikratę geriausiai atvejū lieka socialinio gyvenimo periferijoje, nes kaip tik tokios asmenybės kelia didžiausią pavojų totalitarinei visuomenei. Populiariausia Homo sovieticus nesaugumo išraiška — tylą. Kitaip saktant, žmogus verčiamas pritari ti bet kokiai oficialiai linijai bent tylėjimu. Tad aiškėja, kodėl daugelis žmonių iki šiol abejoja atsinaujinimo sėkme ir lūkurioje.

Homo sovieticus sąmonė dogmatiška ir uždara empyriniam patyrimui. Ji nuolat remiamas autoritetais. Svarbu pažymėti, kad dogmatiskumas reiškiasi ne tik tada, kai ginamos senos, konservatyvios pažiūros, bet ir tada, kai jos kritikuojamos, kai reiškiamas nauja, drąsesnė idėja (taip vadinamų „perkūnsargių“ naudojimas žurnalistijoje ar M. Gorbačiovo, Lenino citatų rankiojimas šiandien).

Homo sovieticus egzistuoja tik viena tiesa. Viskas balta arba juoda, teisinga arba klaidinga. Homo sovieticus tiesa — „vedamoji“ tiesa, jo nuomonė, „vedamoji“ nuomonė visos kitos nepriimtinos, o neretai paskelbiamos ir „anti“. Jau mokykloje vaikai mokomi atrasti teisingą atsakymą tarp klaidingų, atmesdami galimus skirtingus tos pačios problemos sprendimus.

Kokios Homo sovieticus veiklos paskatos? Pagrindinis jo veiklos motyvas — nesėkmės vengimas, o ne siekimas naujo ir pozityvaus rezultato. Dabar populiariuose įvairaus rango rinkimuose daugelis nenoriai kelia savo kandidatūras, nes neišrinktas kandidatas dažnai dėl psichologinių priežasčių turi palikti kolektyvą. Mat

(Nukelta į p. 4)

LAIŠKAS SAJŪDŽIUI

GERBIAMAS TAMSTA,

Iš pradžių turiu atsiprašyti, kad su atsakymu uždelčiau. Jūs pataikėte man parašyti kaip tik tada, kai įvyko mano ligos paastėjimas(...).

Dabar dėl reikalo. Liūdnas to paminklo atsiminimas. Šio paminklo pastatymas 1929 m. su-

G. Ruseckienė

SIBIRO TREMTINIŲ TAKAIS

Ejo tremties mėnesiai, metai... Kas diena laukėm šviesesnio ryto. Laukėm rytojaus, auksu dažyto...

Lietuviai nebūtų lietuviai, jei savo darbštumu nesukurtų įmanomesnio gyvenimo net Sibire. Užsiauginome daržovių, o pastačius lentpjūvę, plytinę, atsirado įdomesnių darbų ir moterims, vaikams. Juos savaitėmis verbuodavo eigučiai daigynams ravėti. Maži tai buvo uždariai, o maitintis tekdamo visą savaitę sužymėtu pagal dienas duonos kepalėliu. Kartais paaugles mergaitės išsiveždavo į kaimą dažniausiai mokytojos vaikų daboti. Kai kas ir paršėlį bandė pasiauginti. Bulvės su grybais, raugintais agurkais, bruknės su aguročiais, spanguolės įvairiais pavidalais — ir vaisiai, ir maistas. Kam buvo lemta — išgyveno. Sunkiai prisitaike prie naujų sąlygų maži vaikai ir pagyvenę vyrai. Sibiras pasiėmė duoklę ir iš mūsų šeimos.

Tačiau neilgai truko nusistovėjusi tvarka (tik 5 metus). Prireikė įsisavinti Jeigajaus miško pramonės ūkį. Silpnėsne šeima „perdavė“ kitam „pirkliui“. Iškeliauvome rudenį krovinių mis baržomis naujo pasaulio įsisavinti. Gyvenome keturbutčiuose surenkamuose namuose jau ne taip sukimšti kaip barakuose. Vėl teko viską įsisavinti iš naujo. Laikas ėjo. Mes paaugome, vasarą stengdavomės prisiuogauti, prisigrybauti. *Aš mokiausi. Kokia pyki būna taiga. Kartą ankstų rytą nuvažiavusi su darbininkais į mišką, net kurtinius už kojų gaudžiau. Miglotas rytas, didžiulė rasa, buvo, matyt, kurtinių tuoktūvių metas. Jie negirdėdavo žingsnių ir tik pagauti suspurdėdavo, ir vėl ištrūkdavo. Aplink didžiulės tamsiai raudonų bruknių kekės, įvairių formų stambios spanguolės. Pavasarį sužydę gėlės.*

Negaliu sakyti, kad Sibire viskas buvo tik blogai, bet mūsų visų didžiausia svajonė buvo grįžti Lietuvon. Jai taupydavome ir įsigiję naujesnį rūbą. Su ja siedavome visas ateities svajones. Jaunimas nekurdavo šeimų. — Kai grįšim Lietuvon, — sakydavo.

Geležinkeliečiai buvo taigos pionieriai, paruošdavo darbų frontą medkirčiams.

Atsirado elektriniai, po to benzomotoriniai pjūklai. Paaugliai imdavosi prikabinėtoji darbo, stengdavosi užvaduoti silpstančias mamas. Lemtis suvedė draugėn su V. Budreikienės iš Kamajų šeima. Ji su dviem vaikais atsidūrė Sibire dėl to, kad jos vyras buvo šaulys. Jį nukankino anksčiau. Sibire tragiškai žuvo vyresnysis sūnus. O Vytukas kokių tik darbų neišmoko: pagaminavo sliedes, pasiūdavo veltiniams padus, meistraudavo, virdavo avižinę košę, o vėliau tapo pirmaujančiu traktorininku. Mokėjo pinti iš vytelių.

Kaip gyvena šiandieną mūsų buvę likimo draugai? Kiek pažįstu, nė vienas jų netapo alkoholiku, narkomanu, savo tėvų neišvežiojo po prieglaudą, savo vaikų „nepamiršo“ ligoninėse, vaikų namuose. Tvarkingai gyvena, dirba, kai kas ir pensiją gaudami. Tiesa, sveikata daugeliui primena Sibire valgius sušalusią duoną.

Ligos, pastūmėjusios iki priepuolių, primena taigoje

Iš dailininko V. Zuko parodos Joniškyje, minint Mato Slančiausko dieną.

„prasmingai“ praleistus metus. Buvau sutikus ir Vladą Cūrūną, inžinierių statybininką. Tada jis buvo gal 10-metis berniukas kartu su tėveliu ir mažesne sesute. Jų mamytę su naujagime sesute gabenო per kalėjimus. Mirė taip ir nepasiekusi savųjų. Kiek ryžto parodė Vladas ieškodamas sesutės. Bet taip ir nepavyko surasti. Gal ir mažylės pavardės niekas nežinojo.

Sunku buvo tėvui eiti savo ir motinos pareigas. Kartais ir nervai neišlaikydavo, ir vaikams vyrišku kumščiu nuoskaudą išliedavo.

O saldusis žodis, Laisvė! Leiskit į Tėvynę, leiskit namus.

Ten nurims krūtinė, atgaivins jausmus. Svetimaj šalelėj nemalonu, — Tėviškėlę brangią vis regiu sapne...

Skambėdavo atmintyje Timiriazevo miškų pramonės ūkio tremtinių dainos.

Po Stalino mirties sužėravo viltis. Savo mokytojos paskaitinta parašiau pareiškimą komendantui, kad išleistų mokyti į Tėvynę. Nenusakomas jausmas apėmė mane 1956 m. rudenį, kai sužinojau, jog galiu važiuoti. Netrukus paleido visus vaikus. Skaudu buvo palikti mamytę, sesę, kurioms dar 3 metus buvo lemta išbūti tremtyje. Su dėkingumu menu didelės sjelos rusę, vykusią į Novosibirską, kuri taip jautriai pasirūpino manimi, keliaujančia paaugle. Neprailego šis išsvajotas grįžimo kelias.

Apsigyvenau Kaune pas seserį. Čia prasidėjo naujas gyvenimo etapas. Neslėpiau savo „biografijos vingių“, stodama į aukštąją mokyklą. Dėl to turėjau papildomą pokalbį mandatinėje komisijoje. Ir vėliau, studentams išrinkus, neleisdavo man eiti svarbesnių pareigų. Pradėjusi dirbti A. Daknio ir jo giminaičių vadovaujamoje kolektyvuose, jaučiau diskriminaciją. Sie vadovai dar nereabilitavo manęs...

Sios trupos apžvalgos metu prisiminiau 1947-1958 metų lietuvių tremtinių gyvenimą Tomsko srityje. Apie kiekvieną šeimą galima išties romaną rašyti. Ir daugelis jį teberašo savo gyvenimu, savo kasdieniniu darbu.

Vėl norėčiau susitikti Jus, pažįstami, o gal ir nebeatpažįstami tremties dienų broliai ir sesės.

Juk kitomis akimis geba vertinti Tėvynę tas, kuris buvo ar yra jos netekęs.

Kęstutis Gemys

SOS

Mano Gentainiai — broliai! Seserys! Kiek maža mūsų bepalikio Lietuva gyvū! Kaip mes paliudysime Dievą savo

Je! nepaliudysime dvasios savo Buvimu.

Kas mus pažadins!? Kaip mes pasikelt

Je! sudaužytas mūsų Laisvės varpas

Kaip mes, brangieji, Amžinybėj įsišviesim Be savo žodžio Saulės, be lietuviško

Dvasioje?

galėsime,

nebegausi!

dangaus?!

Gedulo ir Vilties diena Joniškyje * Sv. Mišios už žuvusius * Kertinio akmens pastatymas Nepriklausomybės paminklui atstatyti * Kryžiaus pastatymas kapinėse tautos aukoms atminti * Mitingas geležinkelio stotyje * AMŽINĄ ATILSĮ DUOK MIRUSIEMS, VIEŠPATIE, IR AMŽINOJI ŠVIESA JIEMS TEŠVIEČIA.

MOKYTOJAU, AR ATKURSIM TAUTINĘ MOKYKLĄ?

ARCHYVO DULKES NUPŪTUS

Į mokyklinį jaunimą bolševikai atkreipė labai didelį dėmesį. Jis turėjęs ateityje duoti tikrosios bolševikinės inteligentijos kadrus. Senoji inteligentija, vadinamoji buržuazine, be abejo, būtų buvusi sunaikinta, kas ir pradėta netrukus vykdyti. Tačiau ji drauge dar buvo lyg ir reikalinga technikiniam jaunumenės mokymo darbui atlikti (kitą darbą — auklėjimą, ideologinį — dirbo politinės organizacijos). Šeima, mokykla ir organizacijos be atodairinės bolševikų partijos priežiūros turėjusios duoti Lenino-Stalino principams ištikimus ir atsidėjusius piliečius. (...) Spaliukų, pionierių, komjaunimo ir Mopro organizacijos turėjusios sudaryti bolševikinį pačios mokyklos turinį. Mokyklos tuojau buvo apvalytos nuo tautinių ir religinių „prietarų“, pašalinta priešbolševikinė literatūra, pakeistos senosios programos, išduoti nauji vadovėliai ir t. t.

Parengiamajam darbui atlikti buvo sušauktas

DIDYSIS MOKYTOJŲ SUVAŽIAVIMAS,

įvykęs Kaune, sporto halėje. Jame dalyvavo pradžios mokyklų (gausiai skaičiumi), vidurinių ir aukštųjų mokyklų mokytojai. Tačiau suvažiavimo metu beveik visi smūgiai buvo kreipiami į pradžios mokyklos mokytojus, matyt, norėta, kad, grįžę į kaimus, mokytojai, kaip arčiausiai liaudies stovį, su ja suaugę, paveiktų ne tik mokinius, bet ypač savosios apylinkės visuomenę. (...)

Ši suvažiavimą bolševikinė, vadinamoji liaudies vyriausybė, matyti, laikė labai reikšmingu, nes į jį atvyko visi vyriausybės nariai: ministras pirmininkas, einąs respublikos Prezidento pareigas, Justas Paleckis, ministerio pirmininko pavaduotojas Vincas Krėvė Mickevičius ir kt.

(...) Vakare toje pat halėje vyko koncertas. Jį sudarė dvi dalys: lietuviškoji ir raudonarmiečių programa. Pirmoje da-

lyje grynai lietuvišką programą atliko tik vilniečių mokytojų choras. Rūmų orkestras grojo įvairias nereikšmingas smulkmenas, žydas Hajošas smuikavo, poetai K. Boruta, A. Rūkas ir J. Krūminis paskaitė tarybinėmis temomis. Antrosios dalies mokytojai laukė susidomėję, norėdami pamatyti tikrąjį bolševikinį meną. Raudonarmiečių choras padainavo dainą apie Staliną, dainą apie Vorošilovą ir dar kai ką. Soko „kazoką“. Kažin koks raudonarmietis paskaitė eilėrašį „Stalinas“ ir Majakovskio „Apie sovietišką pasaulį“. Visos jų vadinamosios meninės programos branduolys ir idėja buvo bolševikinių vadų garbinimas. Raudonarmiečių ansamblio pertraukėlis metu mokytojai pradėjo reikalauti lietuviškų dainų. Tatai buvo pranešta tvarkytojui prie mikrofono. Pranešėjas tą visų pagėdavimą pranešė viešai ir leido sudainuoti vieną dainą. Mokytojai užtraukė „Sėriau žirgelį per savaitėlę“. Raudonarmiečiai per tą laiką pasiruošė ir laukė dainos pabaigos. Tačiau, pirmąją dainą sudainavus, be pertraukos buvo pradėta kita — „Tris dienas, tris naktis keletu ejų“. Čia tvarkytojas šokosi mokytojus per mikrofoną raminti, prašyti nebedainuoti. Kažin koks tipas tą pakartotoji rūsiskai. Tačiau mokytojai „Tris dienas“ baigė iki galo ir tuojau vėl užtraukė „Ant kalno karklai sūbavo“. Kai kurių moterų akyse pasirodė ašaros, matant tokią viešą kovą dėl lietuviškos dainos. Tik trečiąją dainą pabaigus, galėjo pasirodyti su savo šoku raudonarmiečiai. Dalis mokytojų demonstratyviai pradėjo keltis, demonstratyviai iš salės išėjo. Raudonarmiečių pamoka, kaip reikia mylėti „liaudies vadus“, išėjo nevykusi, jų menas pasirodė besąs eilinė bolševikinės propagandos priemonė.

Antrąją suvažiavimo dieną vėl buvo skaitomos tarybinės paskaitos. (...) Tai buvo lyg kažin koks dvasinis mokytojų tūpymas. (...)

Tikriausiai visų suvažiavusių mokytojų nuotaiką, išklausus bolševikinių kalbų bei paskaitų, išreiškė pačioje suvažiavimo pabaigoje VISŲ SUGIEDOTAS LIETUVIŲ TAUTOS HIMNAS. Tai buvo nepaprasta visų mokytojų vieningumo demonstracija, drauge tai buvo stipriai jaudinąs momentas, niekuomet neišnyksiąs iš dalyvavusiųjų atminties. Tuojau po internacionalo, kurio visiškai niekas negiedojo, o grojo tik orkestras, kažin kuriame krašte būrelis mokytojų užtraukė „Lietuva — tėvyne mūsų...“ Staiga visi kaip vienas mokytojai atsistojo, ir himno žodis atvirai aidėjo plačioje salėje. Atsistojo ir orkestras. Už stalo sėdįs prezidentu mas pajuto nepaprastą padėtyje: jei sėdėsi — aiškiai pasirodysi tautos duobkasy, jei atsistosi — būsi kontrrevoliucionierius, liaudies priešas. Iš pat pradžių vieni prezidentu nariai stojosi, bet lyg įkasti, vėl sėdosi. Pamatę kitus stojant, vėl stojosi ir vėl sėdosi. Pasijuto nesavame kailyje. Kiti atsistojo liko ryžoti šonu, ant stalo atsiremę alkūnėmis — jie nei stovi, nei sėdi, ir vilkas sotas, ir avis sveika“. Dar kiti ramių ramiausiai... užsirūkė ir per visą himną pūtė dūmą po dūmo. Vyko tikra komedija, deja, ji reiškė būsimą lietuvių tragediją. Laisviausiai halėje jautėsi žydai: jie sau šnekučiavo ir į galvą nesidėjo, kas darosi aplinkui. Mokytojai, kai kurie tuo metu buvę kieme, išgirdę giedamą himną, — kur jis bebūtų — toliau ar arčiau halės, — sustojo ir nusiėmė kepure. Tik žydų tai neįaudino: jie vaikštinėjo, plepėjo, juokėsi. Įspėti nusiraminti — įvairiais žodžiais ir grasinančiais veidais atsikalbinėjo. Tatai buvo skaudus momentas ir daugelis jaunesniųjų mokytojų giedojo su ašaromis akyse: visos aplinkybės rodė, kad tai yra paskutinis viešas himnas.

Balys VOSYLIUS. Lietuvių archyvas. Bolševizmo metai II. Kaunas, 1942.

SIA AGENTŪRA

Prie Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos įsikūrė Respublikos jaunuolių karinės tarnybos reikalų komisija. Grupei žmonių, dirbančių visuomeniniais pagrindais, vadovauja profsąjungų tarybos atstovas Antanaitis. Jau išaiškinta, kad Afganistano kare (1979-89) žuvo 87, nedalyvavusiųose karo veiksmuose daliniuose per tą patį laikotarpį — 35 lietuvių tautybių kareiviai. Galutinis komisijos tikslas — pasiekti, kad visi lietuviai tarnautų gimtoje žemėje.

Kreipiamės į senuosius Joniškietius — žinote apie kunigo Pauliaus Radvičiaus ir Vlodo Kaselio nužudymo aplinkybes 1941 metų birželio 27 d. Prašome pranešti „Ziemgalos“ redakcijai.

(Atkelta iš p. 2)

kolektyvo akyse jis atrodo pralaimėjęs nevykėlis, o visagalis ministerijos akyse neperspektyvus.

Iš čia — visaapimanti apatija, inertiškumas (juk tik nieko neveikiant galima išvengti klaidų), susierzinimas ir agresyvumas visa, kas nauja, atžvilgiu. Atsisakyti aktyvios veiklos ir kūrybinių ambicijų Homo sovieticus skatina ir bejėgiškumo jausmas, įsitikinimas, jog esi nieko negalįs pakeisti nei savo, nei organizacijos, nei šalies gyvenime. Galima turėti didžiausių sumanymų, visados atsirasti instrukcijų, draudžiančių ar ribojančių jų realizavimą. Šitokia padėtis verčia atsisakyti bet kokių aukštesnių siekių, nes, tik jų neturėdamas, žmogus įgyja vidinį stabilumą ir ramų gyvenimą. Homo sovieticus tik tada parankus totalitarinei valstybei, jei jis lindi kiaušį ir netrukdo valdantiesiems valdyti, kalbantiesiems iš tribūnų kalbėti, nieko neveikiantiems nieko neveikti. Neretame darbo kolektyve norintis dirbti naujai, intensyviai, kūrybiškai sutinkamas priešiška, tarsi senbuvius asmeniškai įžeidęs.

Kitas svarbus Homo sovieticus sraungos bruožas — nacionalumo praradimas. Šią netektį iš dalies sąlygojo ilgą laiką diegta stalininė nacionalinių santykių politika. Žinoma, kaip „nacijų suklestėjimo“ politika. Išties, nykstant tautinėms žmonių ypatybėms, formuojasi nauja nacija — Homo sovieticus nacija. Jei klasikinis stalinizmas „susiliejimo“ klausimą sprendė radikaliai — iškeldamas ar fiziškai sunaikindamas nepaklusnius tautas, visų pirma, jų inteligentią, tai vėlesnė partijos linija

slopino nacionalinę savimone, kultūros gyvastį. Lietuvoje ši tendencija pasireiškė nacionalinės vėliavos, himno, heraldikos draudimu, šiandieninės lietuvių kultūros atribojimu nuo prieškarinio Lietuvos ir emigrantų kultūros. Dvikalbystės lozungų buvo dangstomas prievartinis rusų kalbos diegimas ir vaikų darželiuose, ir vyriausybines įstaigose. Tačiau, kaip paradoksalu būtų, labiausiai nuo minėtos „suklestėjimo ir susiliejimo“ politikos nukentėjo rusų tauta. Buvo sprogdinami Rusijos architektūros paminklai, biurokratiniais štampais užteršta kalba. Rusams buvo nepasiekiami ištisi nacionalinio meno vertybių klodai. Tad Homo sovieticus ne nacionalinis produktas, o totalitarinės visuomenės produktas.

Ir nenuostabu, kad Homo sovieticus linkęs remtis vien trumpalaikėmis atmintimis — begėdiškai klostojami tautos istorijos faktai nekelia nė mažiausio jo protesto. Todėl suprantama, kad bet kokia aukštos tautinės sąmonės apraška, kalbos apie tautos interesus ir laisvą jų apsisprendimą kelia panišką baimę Homo sovieticus, tuoj pat įvardijančiam tai kaip separatizmą, šovinizmą, ekstremizmą...

Tai toli gražu nebaigtas totalitarinės deformuotos asmenybės bruožų sąrašas. Tik pažvelkime atidžiau savin — atrasime jų daugiau. Taigi mūsų gyvenimas ganėtinai tragiškas, nes Homo sovieticus — prieštaravimų draskoma, gailesčio verta asmenybė. Atgimti — lygu pakilti iš šios sunkios ligos. (...) Tačiau neturėkime iliuzijų — tai ilgas ir sunkus kelias.

Remigijus BISTRICKAS,
Rimantas KOČIONAS

(Perspausdinta sutrumpintai iš „Sietyno“)

NERAMU

Smagu buvo skaityti 1989. 05. 25 „Tarybiniame balse“ apie M. Slančiausko paminėjimą Joniškio rajone. Nesugriuvę joniškėčiai, gražiai pagerbė šio šviesaus žmogaus atminimą.

Vėjuotą rugpjūčio pabaigos vakarą ieškome M. Slančiausko sodybos Reibiniuose. Pro šalį žingsniuojama du geltonplaukiai jaunikačiai. Klausiu jų, kurgi čia galėtų būti M. Slančiausko sodyba?

— Kaip sakot? Slančiausko?!

— Nepažįstam tokio! — išpučia akis.

— Mes ne vietiniai, — aiškina.

— Nejauki pauzė.

— Tai iš toli esat?

— Nul! Iš Skaistgirio! Kur čia visus pažinsi...

— Nei verkt, nei juoktis. Kur čia visus pažinsi...? Kaip toj dainelėj: „Kai nieko nežinai, tai ir nereikia nieko“. Geltonplaukiai iš „tolimojo“ Skaistgirio, matyt, taip ir nesupratę, ko išties mūsų veidai, nudrožia sau. Apsirikę stabtelime prie

„CARITAS“ JONIŠKYJE

I sambūrio „Caritas“ Joniškio parapijos skyrių įstojo trisdešimt moterų ir merginų. Pirmininke išrinkta M. Navikienė, sekretorė Z. Matulienė. Dirba 4 sekcijos: ŠEIMOS, ŽMOGAUS AUKLĖJIMO, TAUTOS BENDRIJOS ATKŪRIMO IR ŽMOGAUS VARGO LENGVINIMO.

stogastulpio A. Jasučiu-Julmiui, bet iš daržo išbėgusi moterytė paaiškina, kad čia „paminklas ne tam“ ir palydi iki ieškomos sodybos. Paklebenam duris, dirsiuojam pro langus į vidų. Matyt, įartinai atrodė. Gretimos sodybos šeimininkė, išsiklausinęsusi, kas ir kaip, numoja ranka:

— Ne, nieko čia nerasi. Pavašarį buvo šventė, tai buvo privažiavę svečių, galėjai iėti, pasižiūrėti, o dabar tuščia, išsivežė viską į Šiaulius, sakė dar atveš. Kad palikt nieko negali... Vaikigaliai lenda, langą buvo išdauzę, o nėra kam žiūrėti.

Patrypčioję kieme, pasiklausę, kaip moteriškė keiksnuoja Reibinių jaunimą, atsiveikinanam.

Neramu. Ne dėl tų žmonių, kurie rūpinasi išsaugoti žymiojo švietėjo atminimą. Neramu, kad jie savo pasiekė. Neramu dėl tų, kurie „nepažįsta“ M. Slančiausko, kuriems užkliūva jo trobelė. Užaugo (ir tebeauga...) greta mūsų tokie nepažįstantys, griaunantys, neigiantys. Tie patys broliai lietuviai.

Rita URNIEZIUTĖ

Spausdiname „Ziemgalos“ korespondento Vito PETRĖCIO įspūdžius iš Lenkijos. Tikimės jie sudomins ir mūsų skaitytojus.

Siemet legalizuotas nepriklausomas Lenkijos profsąjungų Sąjūdis „Solidarumas“ oficialiai leidžia visai Lenkijai skirtą dienraštį „GAZETA WYBORCZA“ ir savaitraštį „TYGODNIK SOLIDARNOSCI“. Pastarasis, kurio redaktorius TADEUSZ'as MAZOWIECKIS išrinktas Lenkijos Ministrų tarybos pirmininku, patraukia dėmesį apžvalgos platumu, analitiskumu ir kritiškumu (taip pat ir „Solidarumo“ atžvilgiu). Aštuntajame „TYGODNIK SOLIDARNOSCI“ numeryje išspausdintas redakcijos užsakymu (I) parašytas PIOTR'Ų WIERBICK'IO sraipsnis „Kas man nepatinka Solidarume“. Įdomios kai kurios autoriaus mintys.

WIERBICKIS yra karštas „Solidarumo“ šalininkas, bet jam nepatinka „Solidarumo“ ūkinė programa ir veikla esamos krizės akivaizdoje. Kol kas judėjimo strategai apsiribojo kritika, o Apvaliojo Stalo metu nesugebėjo pasiūlyti nieko, kas skirtųsi nuo valdžios programos. Tiesa, skiriasi požiūriai į nomenklaturą, bet tai juk ne ekonominė programa. Socialistinė-socialdemokratinė grupuotė, dominuojanti Solidarumo judėjime, yra nepajėgi pasiūlyti kokią nors išeitį iš krizės. Judėjimas yra supančiotas profsąjunginių įsipareigojimų ginti darbininkų interesus, bet šalies ekonomikai būtina laisva rinka ir konkurencija, kurių pasėkoje neišvengiamas kai kurių įmonių bankrotas ir nedarbo problemos atsiradimas. Jeigu ir toliau „Solidarumas“ vietoj ūkio liberalizavimo siūlys gražias

KAS MAN NEPATINKA

frazes, tai gali prarasti pasitikėjimą, visiškai žlugus ekonomikai, — tokią išvadą daro P. WIERBICKIS. Šiandien tai skamba dar aktualiau, nes „Solidarumas“, ir būtent TADEUSZ'as MAZOWIECKIS formuoja Lenkijos vyriausybę. Ar pavyks suderinti šalies ir dirbančiųjų interesus? Ar pavyks sulaukyti streikų bangą, radikaliai pertvarkant ekonomiką? Lenkai ilgai laukti negali ir nenori.

WIERBICKI'UI nepatinka kairiųjų ir kairuoliškų idėjų dominavimas „SOLIDARUME“, kurį išryškino rinkimai į Seimą ir Senatą. Kandidatų kėlimo į Parlamentą metu dešinieji liko už borto, o tai pažeidė jėgų pusiausvyrą judėjime, pasmerkė parlamentą dviejų chorų dialogui, o „Solidarumą“ — idėjiniam monopoliui.

Autorius atkreipia dėmesį į dar vieną, jo manymu, „Solidarumo“ trūkumą, paveldėto iš realiojo socializmo laikų, — tai parlamento dekoravimas žymiais intelektualais, profesoriais, režisieriais, rašytojais, aktoriais. WIERBICKIS prieš juos nenusistatęs, bet, jeigu jie parlamente tik pagražinimui, o trūksta teisininkų ir politikų, tai jau negeras ženklas.

Sudėtingos politinės ir ekonominės Lenkijos problemos, sudėtingos Lietuvos problemos, todėl verta mokytis ne tik iš svetimų, bet ir savų. Tik savarankiškai žvelgdami į savo veiklą, galėsime žengti pirmyn.

Vitas PETRĖTIS

AUGINKIME GRAŽŲ LIETUVIŠKĄ ŽODĮ

Dabar vis dažniau girdime žodį deficitas, infliacija, norisi prisiminti Justino Marcinkevičiaus poetiškai išsakytą tiesą: „neliks duonos su druska — liks Tėvynė“. Lietuvos visuomenė tarsi atsirėmė į šią tiesą ir sutelkė visas dvasios galias.

Lietuva — pirmusia lietuvių kalba, ta stebulingoji kraitelė, kuri saugo dvasios turtus. Kiekvieno iš mūsų pareiga — pasirūpinti, kad toje kraitelėje kauptųsi tikros vertybės, kad neįsimestų pelėsis, kuris per metus kitus gali sunaikinti tai, ką tauta šimtmečiais nuguldino gyvosios kalbos tėkmėje.

Koks lietuvių kalbos žodis skamba mūsų rajono gyventojų lūpose? Pirmiausia, mokykloje. Nuliūdinsiu visus: paugliai taip dažnai emocijas reikiąs vulgariausiais keiksmažodžiais, visai nesivaržo suaugusiųjų, kad aiškiai suvokt — šios rūšies svetimybės įsitvirtino šnekamojoje kalboje, ir lengvai išrauti jų nepavyks.

Iš kur ta baisi lavina keiksmažodžių? Vienas buitės epizodas liudija priežastį. Kartą į Joniškio miesto autobusą sugarmėjo pulkas vyrų, užbaigusį eilinę darbo dieną. Išgirdau kondensuota forma visa tai, kas žeidė klausą mokyklos aplinkoje: beveik kas antras žodis — keiksmažodis. Dažniausiai slaviškos kilmės. Neiškenčiau nepaklaususi: „Ar tokios kalbos, vyrai, mokote ir savo vaikus?“ Mano klausimas tru-

putį pritildė įsismarkavusius keikūnus. Šit ir aišku, iš kur kalbos usnys savo spygliuotus žiedynus kelia. Gyvenimas seniai įrodė, kad vaikai yra tokie, kokie esame mes. Jeigu tėvai turi tautinės ir bendražmogiškos savigarbos, vaiko lūpose suskambės vaizdingas, taurus lietuviškas žodis!

Manau, bendrinės kalbos kultūra daugiau privalo rūpintis ir mokytojas. Ant kiekvieno mokytojo stalo turėtų gulėti „Lietuvių kalbos žodynas“. Vertėtų dažniau pakartoti, kas primiršta: ir kirčiavimą, ir gramatinės formas, ir sintaksės dalykus. Kiekvienoje pamokoje laikytis vieningų kalbos reikalavimų — senas principas, tik ne visi pedagogai jo laikosi.

Daug svetimybų į gimtąją kalbą plūstelėjo iš dalykinių kanceliariinių raštų. Ar ne prekybos kanalais į Lietuvą atplaukė „kurtkės“, „sosiskos“, „nastikės“, „duchovkės“? Teisiniškai „išnešdavo“ nutarimus, mechanizatoriai ieškodavo „gaikių“, „salnikų“, vairuotojai „gruzovikus“, „polutarkas“. Čia tik keli pavyzdžiai. Įsiklausykim, kasdienybėje išgirsime daugiau, pamatysim ir užrašytus, dokumentuose atspausdintus.

Neužmirškime, kad mūsų dvasinį gyvybingumą palaiiko kalba. Tad kiekvienas pagal savo išgales ir mokėjimą auginkime gražų lietuvišką žodį!

I. SIMKUVIENĖ
Mokytoja

MŪSŲ KRONIKA

Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio vėjai pasiekė Joniškį, kai visuose Lietuvos miestuose ir miesteliuose jau veikia LPS rėmimo grupės.

1988-ieji

Spalio 3 d. — kultūros rūmuose įkurta LPS rėmimo grupė „Ziemgala“. Susirinkime dalyvavo apie 50 joniškėčių.

Spalio 6 d. — pirmas „Ziemgalos“ susitikimas su gyventojais. Rėmimo grupėje 20 žmonių.

Spalio 10 d. — išleistas „Ziemgalos“ informacinis stendas.

Spalio 13 d. — susitikime su visuomene, dalyvaujant 600 žmonių, perskaitytas atviras laiškas LKP RK sekretoriui A. Guščinui.

Spalio 21 d. — mitingas miesto aikštėje. Pakelta pašventinta tautinė vėliava. Mitingo metu surinktos aukos perduotos tikinčiųjų bendruomenei išniekintiems kryžiams atstatyti. Buvo renkami parašai prieš Ignalinos AE trečiojo bloko statybą. Palydėti delegatai į steigiamąjį LPS suvažiavimą. Tautinė vėliava suplevėsuoja virš kultūros rūmų — „Ziemgalos“ būstinės.

Spalio 22 d. — Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio suvažiavimas. Joniškio rajono delegatai: E. Janulytė, V. Meižis, G. Ramonas, V. Staniulis, Zagaras atstovai — L. Petrauskas, I. Kersienė. Miškų ūkio — V. Jukna. Seimo deputatas nuo Joniškio — V. Staniulis.

Lapkričio 4 d. — rajono partinė konferencija. Perskaitytas LPS RG „Ziemgala“ atviras laiškas konferencijos delegatams. Konferencijoje kalbėjo V. Kumpikevičiūtė — „Ziemgalos“ narė.

Lapkričio 10 d. — parašų rinkimo akcija dėl TSRS Konstitucijos pakeitimų ir papildymų bei rinkimų įstatymo projektų. Prieš pasisakė virš 12 tūkst. joniškėčių.

Lapkričio 11 d. — susitikimas su Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos deputatu A. Guščinu. Deputatui įteikti rinkėjų priesakai. Dalyvavo virš 500 rinkėjų.

Lapkričio 17 d. — Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos Sesijoje Joniškio rajonui atstovavo deputatai A. Guščinas, A. Pociūnas, V. Žemaitienė. Rinkėjų priesakai liko neįvykdyti. Po grupės deputatų protesto dėl manipuliacijų ir pažeidimų sesijos metu Joniškio deputatai pasirašė atsiskaitę.

Lapkričio 18 d. — Protesto ženklas tautinė vėliava virš kultūros rūmų perrišama juodu kaspinu, o vakare nuleidžiama ilgam...

Lapkričio 22 d. — pasiūciama telegrama TSRS AT deputatui TSRS teisingumo ministrui B. Kravcovui. Deputatas pas savo rinkėjus atvykti nesugebėjo.

Gruodžio 26 d. — Pilietinio advento pabaiga. Žvakučių akcija.

1989-ieji

Sausio 15 d. — Tremtinių sueiga. Dalyvavo virš 500 žmonių. Išrinkta „Tremtinio“ klubo rajono Taryba: V. Mačiulytė, P. Pauša, J. Jarulis, Z. Lelėnas, A. Arlauskas, J. Čiuta, A. Pupinis (pirmininkas), A. Stokkus, R. Butvilaukiene.

Redaktorė R. STANIULIENĖ

Laikraštis išeina vieną kartą per mėnesį. Tiražas 3500 egz. Kaina 25 kap.

Redakcinė kolegija: V. KUMPIKEVIČIUTĖ, N. STIRBLIENĖ (red. pav.), V. MEIŽIS, G. RAMONAS, V. STANIULIS, G. SLAVICKAS, A. STOKKUS, J. BILEVIČIUS, R. STANIULIENĖ

Laikraštį išleido: V. KUMPIKEVIČIUTĖ, V. STANIULIS, N. STIRBLIENĖ, R. STANIULIENĖ.

Mūsų adresas: 235150 Joniškis, Žemaičių 14, tel. 5-34-42, 5-34-75.

Ofsetinė spauda. Spausdino Valstybinė „Titnago“ spaustuė: Šiauliai, Vasario 16-osios 52. Indeksas 67266.

Mūsų sąskaita Nr. 700533, Agropromoninio banko Joniškio skyrius. Nr. 5878.

Ziemgala

Ziemgala